

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук

Собка Вадима Григоровича на дисертацію

Сердюка Сергія Івановича «Формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковою тематикою.

Нині перед педагогічною наукою постало актуальне завдання – розроблення інноваційних підходів до оновлення змісту освіти та визначення теоретичних і методичних засад фахової підготовки надійних фахівців. У зв'язку з цим формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки є важливим напрямом вищої військової освіти.

У роботі переконливо аргументується актуальність обраної автором теми дослідження. Той факт, що дослідження проводилось відповідно до плану наукової та науково-технічної діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького в межах науково-дослідних робіт «Професійно-етична культура майбутніх офіцерів-прикордонників» (шифр 215-0034 1) та «Педагогічні умови формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників» (шифр 217-0077 1) також свідчить про актуальність досліджуваної проблеми.

Актуальність дослідження підсилюється низкою суперечностей, які виявив дисертант в процесі опрацювання літературних джерел, зокрема, між:

потребою суспільства в надійних охоронцях державного кордону і недостатньою сформованістю цієї властивості в офіцерів-прикордонників;

необхідністю цілеспрямованого формування професійної надійності майбутніх офіцерів і недостатньою розробленістю теоретичних і методичних основ вирішення цього завдання;

« 9 » березня	Вх. № 1989 « 03 » « 05 » 20 18 р.
ВІДДІЛ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДПСУ ім. Б.Хмельницького	

об'єктивною потребою в удосконаленні процесу формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників і недостатньою готовністю науково-педагогічного складу до його здійснення.

У дисертаційному дослідженні автор поставив за мету обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки.

Досягнення поставленої мети базується на виявленні ступеня розробленості проблеми у теоретико-практичній площині, визначенні сутності і структури професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників.

Аналіз тексту дисертації та автореферату свідчить, що дисертантом опрацьована достатня кількість літературних джерел, що позначилося на глибокому аналізі теоретичних основ проблеми.

2. Наукова новизна, теоретична і практична значущість дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів роботи полягає у тому, що *вперше* обґрунтовано педагогічні умови формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки; розроблено структурно-функціональну модель цього процесу;

удосконалено структуру професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників як єдність ціннісно-особистісного, мотиваційно-функціонального та діяльнісно-аналітичного компонентів; зміст критеріїв (ціннісно-особистісний, мотиваційно-функціональний, діяльнісно-аналітичний) завдяки визначенню показників, що дозволили схарактеризувати рівні (високий, середній, низький) сформованості професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників;

набуло подальшого розвитку розуміння сутності професійної надійності майбутнього офіцера-прикордонника як інтегральної якісної характеристики властивостей особистості, що охоплює особистісну, мотиваційну та діяльнісну сфери і відображає потенційну можливість

майбутнього офіцера-прикордонника здійснювати оперативно-службову діяльність за будь-яких, у тому числі екстремальних, умов.

Варто позитивної оцінки **практичне значення одержаних результатів, яке** полягає у розробленні й упровадженні методичних рекомендацій науково-педагогічному складу щодо формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників, а також у доповненні змісту нормативних дисциплін фахової підготовки («Особиста безпека та застосування сили», «Морально-психологічне забезпечення оперативно-службової діяльності», «Педагогіка», «Служба прикордонних нарядів у пунктах пропуску через державний кордон», «Прикордонний контроль», «Тактика прикордонної служби») з метою вдосконалення процесу формування професійної надійності курсантів. Матеріали дослідження було використано персоналом Адміністрації Державної прикордонної служби України для розроблення Методичних рекомендацій щодо доброчесної поведінки персоналу.

Матеріали дослідження й розроблені методичні рекомендації можуть бути використані у роботі з курсантами, науково-педагогічними працівниками вищих військових навчальних закладів, командирами курсантських підрозділів, офіцерами відділів по роботі з персоналом і відділів кадрів Державної прикордонної служби України, у процесі самовиховання, під час стажування в органах (підрозділах) охорони державного кордону.

Основні результати дослідження впроваджено в освітній процес Навчального центру Державної прикордонної служби України імені генерал-майора І. Ф. Момота (акт реалізації від 24.11.2017 р.), Національної академії Національної гвардії України (акт реалізації від 07.12.2017 р.), Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (акт реалізації від 25.12.2017 р.), у діяльності Адміністрації Державної прикордонної служби України (акт реалізації від 18.12.2017 р.).

3. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми і ступінь її розробленості, визначено, об'єкт, предмет, мету, завдання наукового дослідження.

Основна частина дисертації має чітку структуру. У першому розділі автором з'ясовано стан дослідження проблеми, висвітлено теоретичні основи формування професійної надійності фахівців, визначено сутність і структуру професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників; проаналізовано стан сформованості цього феномена.

На наше переконання, вдалим є визначення автором сутності професійної надійності майбутнього офіцера-прикордонника як *інтегральної якісної характеристики властивостей особистості, що охоплює особистісну, мотиваційну та діяльнісну сфери і відображає потенційну можливість майбутнього офіцера-прикордонника здійснювати оперативно-службову діяльність за будь-яких, у тому числі екстремальних, умов.*

Імпонує виділення у структурі професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників ціннісно-особистісного, мотиваційно-функціонального, діяльнісно-аналітичного компонентів.

Також не можливо не погодитись з дисертантом, що формування професійної надійності є важливим елементом фахової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.

У другому розділі визначено критерії, показники та рівні сформованості професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників; визначено педагогічні умови й розроблено структурно-функціональну модель формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки.

Обґрунтовані компоненти професійної надійності прийнято за критерії її сформованості (ціннісно-особистісний, мотиваційно-функціональний, діяльнісно-аналітичний), а зміст компонентів – за їх показники.

Ціннісно-особистісний критерій відображає ціннісно-особистісне ставлення курсанта до майбутньої професійної діяльності. Показниками цього критерію є: сформованість професійно важливих якостей; вияв ціннісних орієнтацій особистості; усвідомлення значущості теоретичних знань для професійної діяльності.

Мотиваційно-функціональний критерій виявляє ступінь опанування мотиваційних основ вияву професійної надійності у майбутній оперативно-службовій діяльності. Показниками цього критерію є: готовність до здійснення професійної діяльності; ставлення до професійної діяльності; відповідальність за власні дії.

Діяльнісно-аналітичний критерій відображає вияв професійної надійності у повсякденній діяльності та потреби в її удосконаленні. Показниками цього критерію є: здатність застосовувати набутий професійний досвід; здатність аналізувати власні дії; уміння приймати самостійні рішення.

Під поняттям «педагогічні умови формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки» Сергій Іванович розуміє спеціально створені обставини, свідомі зміни перебігу освітнього процесу у вигляді комплексу цілеспрямованих психолого-педагогічних заходів впливу на особистість курсанта з метою підготовки його до ефективного здійснення оперативно-службової діяльності. Педагогічними умовами дослідженого процесу ним визначено такі:

спрямованість змісту освітнього процесу вищого військового навчального закладу на формування професійної надійності курсантів відповідно до сучасних вимог оперативно-службової діяльності;

впровадження методики створення Курсантської ради інспекторів з доброчесності;

розвиток мотивації курсантів до професійного самовдосконалення;

підготовка науково-педагогічного складу до формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників.

Заслуговує на позитивну оцінку розроблена Сердюком С. І. структурно-функціональна модель формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки. Вона містить цільовий, організаційно-змістовий, діагностичний блоки:

У третьому розділі висвітлено результати дослідно-експериментальної роботи з перевірки ефективності педагогічних умов зазначеного процесу та подано методичні рекомендації науково-педагогічному складу щодо формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників.

Схвальним є те, що достовірність теоретичних положень і практичних результатів дисертаційного дослідження Сердюка Сергія Івановича досягається не лише теоретичними методами, а й завдяки проведенню констатувального та формувального етапів експерименту. Якісний та кількісний аналіз результатів експериментальних досліджень наочно ілюструється численними таблицями, що надає висновкам, теоретичним положенням, практичним результатам логічності та переконливості.

Позитивної оцінки заслуговує те, що для вирішення поставлених задач на всіх етапах дослідження застосовувався комплекс взаємопов'язаних методів дослідження: *теоретичні* – для з'ясування стану розробленості проблеми дослідження у педагогічній теорії та практиці, визначення сутності й особливостей процесу формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників, обґрунтування педагогічних умов реалізації досліджуваного процесу, моделювання – для розроблення структурно-функціональної моделі формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки; *емпіричні* – для діагностування рівня сформованості професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників; педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи) – для перевірки ефективності педагогічних умов формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників; *математичної статистики* – для оцінки достовірності розбіжностей у

середніх величинах показників професійної надійності в експериментальній і контрольній групах.

Загальні висновки адекватно відображають зміст виконаного дослідження, а додатки, які мають дуже цікаві матеріали, вдало його коментують та доповнюють.

4. Аналіз змісту автореферату. Основні результати дослідження за темою дисертації опубліковано у 15 наукових працях, із них 5 наукових статей – у фахових виданнях України в галузі педагогіки, 1 стаття – у періодичному виданні, включеному до наукометричних баз даних, 1 стаття – в іноземному виданні, 6 публікацій – у матеріалах наукових конференцій.

Це дозволяє зробити висновок, що в них достатньо повно відображено методiku дослідження, наукові результати і основні висновки. Автореферат дисертаційної роботи відповідає за своїм змістом та структурою дисертації. Усі пункти наукової новизни дослідження, які заявлені в авторефераті відображені у дисертаційній роботі.

5. Дискусійні положення та зауваження до роботи. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Сердюка Сергія Івановича, відзначаючи його належний науковий рівень і наголошуючи на позитивних аспектах дослідження, дозволимо звернути увагу дисертанта на деякі недоліки та дискусійні моменти, висловити окремі побажання:

1. У дослідженні доцільно було б ширше представити актуалізацію досвіду формування професійної надійності військовослужбовців не лише у працях вітчизняних, але й зарубіжних вчених останніх років.

2. У підрозділі 1.3. автором за результатами констатувального етапу експерименту виявлено вагомі джерела впливу на формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників. Третім за рангом із восьми є стажування в підрозділах охорони державного кордону. Вважаємо, що наукова цінність роботи була б вищою, якби дисертант дослідив формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі

практичної професійної діяльності, а саме стажування їх у підрозділах охорони кордону.

3. Організаційно-змістовий блок розробленої структурно-функціональної моделі формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки містить етапи підготовки (інформаційний, організаційний, стимулюючий, оцінюючий) як порівняно самостійну частину діяльності від педагогічного задуму до оцінки отриманого результату. Бажано було б розкрити детальніше особливості досліджуваного процесу на кожному з цих етапів.

4. В дисертації педагогічною умовою формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників визначено підготовку науково-педагогічного складу до формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників. Проте не розкрито деталей реалізації цієї умови, насамперед здібність і спроможність науково-педагогічного складу організовувати та проваджувати національно-патріотичне виховання майбутніх прикордонників. Адже в сучасних умовах це стає надзвичайно актуальним, особливо з огляду на російську агресію та ведення воєнних дій на сході нашої держави.

5. Характеризуючи сучасний стан сформованості професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників, її особливості, автор виділяє низку труднощів, які, на його думку, заважають згаданому процесу (с. 74–75 дисертації). На наш погляд, необхідно було б більше уваги приділити виділеним труднощам, і вказати, як саме ці труднощі вплинули на визначення педагогічних умов та розроблення структурно-функціональної моделі формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки.

6. Дисертація не позбавлена стилістичних та орфографічних огріхів.

6. Загальні висновки і оцінка дисертації. Проте, висловлені зауваження не зменшують загальну позитивну оцінку проведеного дослідження. Завдання, які поставлені дисертантом виконані.

Автореферат дисертації повністю відповідає її змісту. Опубліковані автором наукові праці розкривають основний зміст дисертації.

В цілому дисертація є самостійним завершеним дослідженням, в якому одержані нові науково обґрунтовані результати. Вона відповідає вимогам, які встановлені у пп. 9, 11 «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор Сердюк Сергій Іванович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

кандидат педагогічних наук,
командир мобільного прикращеного
загону

В. Г. Собко

"2" травня 2018 року